

*Шевчук В. М.,**доктор юридичних наук, професор,**заслужений юрист України,**професор кафедри криміналістики**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ПОБУДОВИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню методологічних основ формування тактичних операцій. Обґрунтовується, що методологічним підґрунтям формування тактичних операцій виступають діяльнісний, системно-структурний і технологічний підходи, запровадження яких є перспективним напрямом підвищення ефективності побудови тактичних операцій та їх реалізації у слідчій та судовій діяльності.

Розглянуто тактичну операцію як системне утворення, яку варто розуміти як складну реальну систему діяльнісного типу, що реалізується спеціально уповноваженими законом суб'єктами і спрямована на вирішення окремих тактичних (проміжних) завдань, зумовлених слідчими (судовими) ситуаціями. Проаналізовано специфічні системоутворюючі ознаки тактичної операції, які розкривають її сутність.

Запропоновано технологічний підхід розглядати як різновид діяльнісного підходу, що зумовлено природою взагалі діяльності як динамічного процесу, реалізація якого відбувається у формі цілеспрямованих, послідовних процесуальних та непроцесуальних дій та заходів технологічного характеру. Обґрунтовано, що такий підхід застосовується для побудови типових програм розслідування злочинів та судового розгляду, типових тактичних операцій, етапності, плановірності і виступає підґрунтям технологізації формування тактичних операцій, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань з урахуванням типових ситуацій. Доведено, що технологія тактичної операції є похідною від слідчої технології, технології слідчих дій, технології розслідування злочинів.

Ключові слова: тактичні операції, методологічні основи формування тактичних операцій, системно-структурний та технологічний підходи побудови тактичних операцій, технологія тактичної операції.

Постановка проблеми. Формування будь-яких теоретичних побудов у криміналістичній доктрині має здійснюватися на певному методологічному підґрунті. Цьому твердженню повною мірою відповідає формування концепції тактичних операцій. У зв'язку з цим варто враховувати, що методологічною основою розслідування й судового розгляду є матеріалістична діалектика, її закони і категорії. Відповідно до цілей і завдань дослідження використовуються сукупність принципів сучасної теорії пізнання, зокрема, системно-діяльнісний, системно-структурний, технологічний, функціональний, інформаційний та інші підходи.

Найважливішим методологічним принципом у вивченні та пізнанні об'єктів у філософії, психології, у тому числі у криміналістиці, виступає діяльнісний підхід, який у сучасних умо-

вах дедалі більше набуває міждисциплінарного, комплексного характеру, причому діяльність розглядається і як об'єкт дослідження і як пояснювальний принцип [22, с. 8–9]. Тому в розробці теоретичних засад формування та реалізації тактичних операцій доцільно використовувати системно-діяльнісний підхід, що забезпечує їх глибоке і різностороннє дослідження. При цьому також до найбільш вагомих, таких, що є визначальними для побудови і застосування тактичних операцій, варто зарахувати системно-структурний та технологічний підходи. Зазначені підходи набувають дедалі ширшого застосування у криміналістиці, значно розширюючи можливості та перспективи наукового пізнання в цій царині знань [7; 9; 10; 25; 29].

Метою статті є дослідження методологічних основ формування тактичних операцій, якими виступають діяльнісний, системно-структурний і технологічний підходи. Спираючись на основи системно-структурного аналізу, треба дослідити тактичну операцію як системне утворення, проаналізувати можливість технологічного підходу до формування та реалізації тактичних операцій, який застосовується для побудови типових програм розслідування злочинів та судового розгляду, типових тактичних операцій, етапності, плановірності та виступає підґрунтям технологізації їх формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічним підґрунтям формування тактичних операцій виступають діяльнісний, системно-структурний і технологічний підходи. Зазначені підходи набувають дедалі більш поширеного застосування у криміналістичній доктрині, значно розширюючи можливості та перспективи наукового пізнання в цій галузі знань. Дослідження та запровадження системно-структурного та технологічного підходів є перспективним напрямом підвищення ефективності побудови тактичних операцій та їх реалізації в кримінальному провадженні, які потребують подальших наукових розробок та пошуків.

Варто зауважити, що на методологічне значення системно-структурного та технологічного підходів неодноразово звертали увагу вчені-криміналісти. Так, А.В. Дулов наголошує, що системний підхід можна розглядати як загальнонаукову методологічну стратегію, яку необхідно використовувати як фундамент будь-якого наукового дослідження за принципами «зверху–вниз» (задум – аналіз – виокремлення складників) і «знизу–вгору» (від виокремлення властивостей її елементів до визначення властивостей системи як цілого). Такий підхід створює змогу уявити різноманітність досліджуваних у криміналістиці об'єктів у вигляді взаємопов'язаної системи: злочин – його сліди – діяльність по розслідуванню [8, с. 35–39]. На думку В.О. Жбанкова, такий підхід варто розглядати як одну

з фундаментальних стратегій наукових пошуків у криміналістиці, яка включає в себе складний комплекс прийомів і методів [10, с. 7].

Системно-структурний підхід при з'ясуванні об'єкта, події, діяльності вимагає виявлення всіх елементів системи, без яких вона не могла б діяти і ми не змогли б отримати схожий результат. Виявлення її складників передбачає також їх обов'язковий функціональний аналіз, тобто визначення всіх функцій, здійснюваних ними в досліджуваній системі. Елементи та їх функції становлять систему лише через те, що вони відповідним чином взаємопов'язані. Системно-структурний підхід є процесом виявлення й дослідження зв'язків між елементами системи, їх сутності, видів тощо. Системне дослідження передбачає нові принципи підходу до об'єкта вивчення, його орієнтацію на побудову цілісної картини об'єкта та його функціонування.

Системно-структурний підхід також охоплює вивчення об'єкта і явища (системи) в їх розвитку. Системно досліджувати – значить аналізувати причини й умови, що породжують це явище, пізнавати шляхи його подальшої еволюції. Основний акцент у такому системному вивченні зміщується на виявлення розмаїття зв'язків і відносин, що мають місце як всередині розглядуваного об'єкта, так і в його взаємовідносинах із зовнішнім оточенням, середовищем, іншими системами. Загальні властивості об'єкта як цілісної системи визначаються не тільки сумою його окремих складників, а й властивостями його структури, тобто особливими системоутворюючими зв'язками між елементами об'єкта.

Призначення розглядуваного підходу полягає в тому, що він спрямовує суб'єкта дослідження на системне бачення дійсності, змушує розглядати об'єкт із системних позицій, точніше, з позицій його системної побудови. Кінцева мета будь-якої системної діяльності – вироблення рішень як на стадії проектування, планування систем, так і при управлінні ними. У цьому контексті системний аналіз можна вважати поєднанням (сплавом) методології загальної теорії систем, системного підходу і системних методів обґрунтування і прийняття рішень. Отже, вивчення й аналіз спеціальної літератури показують, що системно-структурний підхід дослідження передбачає: а) розгляд будь-яких об'єктів як складних утворень, що мають певну структуру й виступають компонентами більш загальних систем; б) пізнання особливостей структури об'єкта; в) встановлення системоутворюючих чинників.

З огляду на викладене можна дійти висновку, що тактичні операції також необхідно вивчати із системних позицій, оскільки ця криміналістична категорія має всі атрибути системного утворення і тому має розглядатися й аналізуватися як система. У спеціальній літературі стверджується, що тактичні операції є системами, а їх основна властивість – властивість системності [12, с. 97]. Вважаємо, має рацію В.І. Шиканов, коли наголошує, що багатогранність і складність об'єкта, який вивчається, зумовлює потребу широкого використання принципів і пізнавальних процедур системного підходу, що дасть змогу розглядати феномен тактичних операцій як цілісність взаємопов'язаних елементів, функціонування й розвиток яких зумовлені, зрештою, завданнями кримінального судочинства. Принцип системності забезпечує розроблення і практичне використання окремих положень теорії тактичних операцій у взаємозв'язку з іншими тактичними завданнями досудового слідства, що вирішуються [26, с. 45–49].

Останнім часом з'являється дедалі більше праць, в яких тактичні операції вчені-криміналісти розглядають як системи. Так, В.О. Образцов вказує, що наукове дослідження проблеми тактичної операції здійснюється на загальному, груповому та видовому рівні, метою його на рівні загального підходу є «розроблення загальної моделі тактичної операції з точки зору її системної характеристики» [14, с. 75–86]. І.М. Комаров зазначає, що той факт, що тактичні операції являють собою системні об'єкти, криміналістами не заперечується. Однак переконливого обґрунтування цього твердження у спеціальних літературних джерелах не зустрічалося. Потреба в цьому існує, оскільки найважливішою властивістю будь-якої тактичної операції є системність. Суттєвим і необхідним напрямом досліджуваних операцій є певна система дій, спосіб поведінки, практична діяльність суб'єкта доказування в системі досудового провадження [13, с. 45–51].

Викладене зайвий раз пересвідчує, що є всі підстави розглядати тактичну операцію як системне утворення, дослідження якого має здійснюватися за тими самими принципами і методами, що й будь-яких інших систем. Саме цей підхід може забезпечити з'ясування сутності і природи тактичної операції, виявлення її змісту, внутрішньої побудови, особливостей функціонування, взаємодії з іншими системами, засобами й елементами. Системне дослідження тактичної операції передбачає розкриття найбільш істотних ознак цього об'єкта. Все це відкриває додаткові можливості в процесі дослідження такої криміналістичної категорії, як тактична операція.

Спираючись на загальнонаукове розуміння системно-структурного підходу [16; 18], а також враховуючи сучасні уявлення щодо тактичних операцій, можна дійти висновку, що цій криміналістичній категорії як багатоаспектному системному утворенню притаманні певні властивості, зокрема, такі як цілісність, структурованість, ієрархічність, цілеспрямованість, зв'язок і взаємодія між елементами. Тому тактичні операції як складні реальні системи діяльнісного типу, що реалізуються спеціально уповноваженими законом суб'єктами і спрямовані на вирішення окремих тактичних (проміжних) завдань, зумовлених слідчими ситуаціями, мають свої властивості. Розглядуваній системі притаманні мета і завдання, вона має системоутворюючі елементи, зв'язки й закономірності, певний часовий проміжок. Усе це в сукупності дає змогу виявляти значущі в теоретичному і корисні у практичному плані закономірності розслідування й перейти до розроблення заснованих на емпіричних узагальненнях і результатах теоретичних досліджень сучасних засобів діяльності слідчого та судді.

Крім того, екстраполяція наукових уявлень про системні об'єкти [1; 6; 19; 23] на тактичні операції дає змогу дійти висновку, що вивчення розглядуваних тактичних засобів на підставі системного підходу може провадитись як мінімум у двох напрямках: а) пізнавальному (аналітичному), пов'язаному з описом наявних систем; б) конструктивному (синтетичному), спрямованому на створення нових. Кожному напрямку використання системного підходу у формуванні й вивченні тактичних операцій притаманна своя специфіка реалізації поставлених цілей і завдань дослідження. Так, щодо першого (пізнавального) напрямку певний науковий інтерес, на нашу думку, становлять дослідження тактичних операцій, результатом яких є інформаційна, описова модель розглядуваних тактичних засобів як системного утворення, їх системна характеристика.

Другий напрям – конструктивний – пов’язаний зі створенням нової системи, тобто з побудовою самих тактичних операцій. У криміналістиці подібні завдання можуть мати як теоретичну (наприклад, розробка методологічних засад тактичних операцій), так і суто прикладну спрямованість (наприклад, побудова типових тактичних операцій із позицій системно-структурного й технологічного підходів та їх реалізація під час розслідування окремих видів злочинів).

Багатоаспектність тактичних операцій як системних утворень передбачає необхідність виокремлення різнопланових напрямів дослідження цих організаційно-тактичних засобів – від внутрішньої побудови і зв’язків системи «тактична операція» до організації й управління в ній. Ось чому стосовно досліджуваного об’єкта особливого теоретико-методологічного значення набуває технологічний підхід, під яким розуміється напрям системного дослідження закономірностей щодо реалізації комплексу взаємопов’язаних дій, заходів і процедур, що виконуються в певній послідовності з метою досягнення необхідного результату у практиці злочинної діяльності і діяльності з розслідування злочинів [4, с. 13].

Методологічно досліджуваний підхід орієнтовано на послідовну реалізацію системи відповідних дій, заходів, операцій з урахуванням динамічної структури діяльності з розслідування злочинів, включаючи й технології тактичних операцій. Застосовується він для побудови типових програм розслідування, типових тактичних операцій, етапності, плановірності і виступає підґрунтям технологізації формування тактико-криміналістичних комплексів, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань з урахуванням типових слідчих ситуацій [20, с. 22; 21, с. 73–76; 28, с. 157–165]. Його варто розглядати як різновид діяльнісного підходу, що зумовлено природою взагалі діяльності як динамічного процесу, реалізація якого відбувається у формі цілеспрямованих, послідовних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та інших заходів технологічного характеру.

У сучасній криміналістичній літературі запропоновані різні визначення цієї категорії. Так, А.В. Шмонін технології розслідування злочинів визначає як функціонально зумовлену впорядковану сукупність дій (діяльності), *забезпечених необхідними ресурсами*, що реалізуються відповідним суб’єктом у процесі розслідування злочинів [27, с. 365]. М.П. Яблоков виділяє технологічні методи ведення слідства, що мають за мету забезпечити системне й цілеспрямоване, оперативне й успішне збирання інформації, необхідної для розкриття і розслідування злочинів, яка звертає увагу на значимість технологічного-методологічного арсеналу криміналістики й тактико-технологічних рекомендацій [30, с. 10–15]. В.О. Образцов розглядає криміналістичні моделі технологій досудового провадження як процес пізнання [15, с. 35–57], при цьому технологія тлумачиться ним як механізм, процедура. На думку Р.С. Белкіна, це найбільш доцільний та ефективний спосіб виконання деяких трудових операцій у відповідній послідовності [5, с. 84–85].

Запровадження технологічного підходу в окремі напрями криміналістики зумовили потребу у використанні узагальнюючого терміна «криміналістична технологія» [21, с. 73–76], під якою пропонується розуміти систему впорядкованих дій та операцій, що утворюють складний процес із виокремленням стадій та етапів його послідовного здійснення з метою оптимізації [2, с. 179]. Основні ознаки цього поняття: а) поділ про-

цесу на взаємопов’язані операції та процедури; б) поетапність і послідовність дій. За сферою криміналістичної діяльності вони поділяються на: експертні [11, с. 142–144; 17, с. 13–14] та слідчі [28, с. 157–165]. Останні, своєю чергою, за характером слідчої діяльності можуть бути класифіковані на: (а) технології застосування техніко-криміналістичних засобів, (б) технології слідчих дій і (в) технології розслідування злочинів [4, с. 3]. На нашу думку, запропоновану систему є сенс доповнити такими різновидами, як технології тактичних операцій і технології тактичних комбінацій.

У криміналістичній літературі зустрічаються й доволі сміливі пропозиції щодо впровадження технологічного підходу. Зокрема, А.В. Шмонін аргументує потребу внесення змін до системи криміналістики як науки і пропонує змінити назву деяких її розділів, зокрема, III розділ назвати «Технологія тактичних комплексів», а розділ IV – «Технологія розслідування злочинів», залишивши традиційні назви перших двох розділів [27, с. 374–376]. Приєднуємося до вчених, які такі пропозиції вважають передчасними [28, с. 37]. Водночас підтримуємо позицію тих науковців, які висловлюються за більш активне дослідження такого напрямку, як технологія тактичних комплексів, у тому числі тактичних операцій [24, с. 129–133].

При цьому під технологією тактичної операції варто розуміти процес послідовної реалізації дій, заходів, процедур, пов’язаний із виокремленням стадій та етапів, зумовлених слідчою ситуацією й об’єднаних єдиною метою для вирішення окремих тактичних завдань. Усе це необхідне для оптимізації підготовки, організації та управління тактичною операцією. Для цього потрібно мати чітке уявлення про те, як операція розгортається в часі, які етапи варто пройти для досягнення поставлених цілей і які дії й заходи мають бути виконані на кожному з них. Успішне вирішення вказаних завдань передбачає необхідність розробки своєрідної програми, процедури, що регламентує підготовку й реалізацію тактичної операції. Основу такої програми становить перелік дій і заходів, які необхідно здійснити для досягнення поставленої мети. З урахуванням цього вирізняють тактичні операції з одночасною (паралельною), послідовною і змішаною реалізацією слідчих (розшукових) дій і заходів (як паралельною, так і послідовною).

З огляду на викладене можна дійти висновку, що технологічний характер діяльності з організації і проведення тактичної операції полягає саме в упорядкованості здійснення певних дій, заходів, зміст яких визначено сутністю стадій, етапів. Адже технологія – це послідовна система дій, операцій, процедур, у складному процесі, з виокремленням стадій, етапів, що в результаті викликає необхідність його оптимізації й упорядкування. При цьому варто враховувати, що технологія тактичної операції є похідною від слідчої технології, технології слідчих дій, технології розслідування злочинів.

Висновки. З огляду на викладене можемо підсумувати, що тактична операція як реальне багатоаспектне системне утворення має свої специфічні властивості і ознаки, що виявляються в процесі реалізації системно-структурного та технологічного підходу дослідження і які необхідно враховувати у процесі формування та реалізації цього організаційно-тактичного засобу. До специфічних *системоутворюючих ознак тактичної операції*, які розкривають її сутність і зумовлюють процес дослідження, можна зарахувати такі: 1) програмно-ці-

льова система, сформована для досягнення певної мети (системи цілей) шляхом проведення відповідної системи слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів за раніше заданою, попередньо розробленою програмою; 2) функціональна система, яка орієнтована на досягнення певної мети і призначена для виконання певних функцій; 3) динамічна система, що формується для вирішення окремих тактичних завдань, які постають перед суб'єктами її реалізації, оскільки її розвиток зумовлений певними чинниками, ця система й діє відповідно до них; 4) організаційна система, якій притаманна підвищена організованість з урахуванням усіх можливих змін; 5) взаємодіюча система, тобто система взаємодії слідчого, оперативно-розшукових, інших органів та суб'єктів її реалізації; 6) технологічна система, що передбачає системне уявлення про цю операцію з позицій технологічного підходу, розроблення програм її ефективного проведення за допомогою системи дій, заходів та процедур технологічного спрямування; 7) система, яка впливає на певні об'єкти, передусім, на слідчу (судову) ситуацію з усією сукупністю компонентів, що входять до неї; 8) система, яка перебуває під впливом чинників, зокрема, таких як вид злочину, етапність розслідування (судового розгляду), слідча (судова) ситуація, тактичне завдання.

Таким чином, системно-структурний і технологічний підходи виступають методологічним підґрунтям побудови тактичних операцій. Розглядувані підходи забезпечують вирішення й вивчення структурних елементів тактичних операцій, їх функцій, послідовного характеру процедур, етапів, стадій, виявлення зв'язків між ними. Включення цих підходів до дослідницького арсеналу дає змогу повніше використовувати теоретичні знання, необхідні для розроблення тактичних операцій, полегшує практичне їх використання, у тому числі за рахунок створення комп'ютерних моделей. Запровадження системно-структурного та технологічного підходів є одним із значимих напрямів підвищення ефективності побудови тактичних операцій та їх реалізації в слідчій та судовій діяльності. Оперування такими підходами у процесі формування концепції тактичних операцій може стати новою парадигмою криміналістичної науки, здатною підняти на вищий теоретико-методологічний рівень проведення досліджень у зазначеній царині знань.

Література:

- Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление. Москва : Политиздат, 1980. 368 с.
- Барцицька А.А. Категорія криміналістична технологія в понятійному апараті криміналістики. *Митна справа*. 2011. № 5 (77). Ч. 2. С. 173–184.
- Барцицька А.А. Криміналістичні технології: сутність та місце в системі криміналістичної науки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2011. 20 с.
- Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня (злободневные проблемы российской криминалистики). Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 2001. 240 с.
- Bertalanffy L. von. General System Theory – a Critical Review. *General System*. Vol. VII. 1961. P. 1–20.
- Головин А.Ю. Криминалистическая систематика : монография / под ред проф. Н.П. Яблокова. Москва : ЛексЭст, 2002. 305 с.
- Дулов А.В. Криминалистика : учебное пособие / А.В. Дулов, Г.И. Грамович, А.В. Лапин и др. ; под ред. А.В. Дулова. Минск : НКФ «Экоперспектива», 1996. С. 35–39.
- Дулов А.В. Применение метода системно-структурного анализа при расследовании преступлений. *Вопросы криминалистической методологии, тактики и методики расследования* : материалы науч. конф. Москва : Юрид. лит., 1973. С. 17–18.
- Жбанков В.А. Принципы системного подхода в криминалистике и в практической деятельности органов внутренних дел при собирании, исследовании, оценке и использовании доказательств : учеб. пособие. Москва : Акад. МВД СССР, 1977. 109 с.
- Клименко Н.І. Судова експертологія : курс лекцій. Київ : Ін-Юре, 2007. 528 с.
- Комаров И.М. Основы частной теории криминалистических операций досудебного производства : монография. Москва : Юрлитинформ, 2010. 256 с.
- Комаров И.М. Криминалистические операции в досудебном производстве : монография. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2002. 304 с.
- Образцов В.А. Криминалистическое учение о тактической операции. *Криминалистика* / под ред. В.А. Образцова. Москва : Юрист, 1995. С. 75–86.
- Образцов В.А. Криминалистика: модели средств и технологий раскрытия преступлений. Москва : ИМПЭ-ПАБЛИШ, 2004. 400 с.
- Прангишвили И.В. Системный подход и общесистемные закономерности. М.: СИНТЕГ, 2000. 528 с.
- Сегай М.Я., Стринжа В.К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологии). Киев : Ін-юре, 1997. 254 с.
- Сорока К.О. Основы теории систем і системного аналізу : навч. посібник. 2-е вид. Харків : Тимченко, 2005. 288 с.
- Спицнадель В.Н. Основы системного анализа : учеб. пособие. Санкт-Петербург : Изд. дом «Бизнес-пресса», 2000. 326 с.
- Тищенко В.В. Криміналістичні технології в теорії та практиці розслідування. *Актуальні проблеми держави і права* : збірник наук. праць. Одеса : Юрид. літ., 2008. Вип. 44. С. 18–23.
- Тищенко В.В., Барцицька А.А. Криміналістична технологія як складовий елемент понятійно-категоріального апарату криміналістичної науки : постановка проблеми. *Криміналістика у протидії злочинності* : наук.-прак. конф., 16 жовт. 2009 р. Київ : Хай-Тек-Прес, 2009. С. 73–76
- Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
- Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем. Москва : Мысль, 1978. 272 с.
- Фомина А.С. Основные тактические операции при расследовании серийных убийств : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Воронеж, 2003. 251с.
- Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 432 с.
- Шиканов В.И. Теоретические основы тактических операций в расследовании преступлений. Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1983. 200 с.
- Шмонин А.В. Методология криминалистической методики : монография. Москва : Юрлитинформ, 2010. 416 с.
- Щур Б.В. Слідчі технології у криміналістичній методиці. *Митна справа* : наук.-аналіт. журн. 2011. № 1 (73). Ч. 2. С. 157–165
- Яблоков Н.П., Головин А.Ю. Криминалистика: природа, система, методологические основы. 2–е изд., доп. и перераб. Москва : Норма, 2009. 288 с.
- Яблоков Н.П. Роль криминалистики в правоприменительной деятельности и практике подготовки юристов широкого профиля. *Вестник криминалистики*. 2008. Вып. 1. С. 10–15.

Shevchuk V. Methodological bases of formation and implementation of tactical operations in criminalistics

Summary. The article is devoted to the research of methodological bases of formation of tactical operations. It is substantiated that the methodological basis for the formation of tactical operations are activity, system-structural and technological approaches, the introduction of which is a promising direction for improving the efficiency of construction of tactical operations and their implementation in investigative and judicial activities.

Tactical operation is considered as a system formation, which should be understood as a complex real system of activity type, implemented by specially authorized by the law subjects and aimed at solving specific tactical (intermediate) tasks, caused by investigative (judicial) situations. The specific system-forming features of the tactical operation that reveal its essence are analyzed.

It is proposed to consider the technological approach as a kind of activity approach, which is conditioned by the nature of activity as a dynamic process, the realization of which occurs in the form of purposeful, consistent procedural and non-procedural actions and measures of a technological nature. It is substantiated that this approach is used for the construction of typical crime investigation and trial programs, typical tactical operations, stage-by-step, systematic approach, and serves as the basis for technological formation of tactical operations aimed at solving specific tactical problems taking into account typical situations. It is proved that the technology of tactical operation is a derivative of investigative technology, technology of investigative actions, technology of investigation of crimes.

Key words: tactical operations, methodological bases of formation of tactical operations, system-structural and technological approaches of construction of tactical operations, technology tactical operations.